

EURÓPSKA KOMISIA

V Bruseli 13. 2. 2012
COM(2012) 46 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Implementácia tematickej stratégie na ochranu pôdy a prebiehajúce činnosti

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

Implementácia tematickej stratégie na ochranu pôdy a prebiehajúce činnosti

1. Úvod

V tejto správe sa uvádza prehľad implementácie tematickej stratégie na ochranu pôdy¹ od jej prijatia v septembri 2006. Cieľom stratégie je ochrana pôdy a jej udržateľné využívanie prostredníctvom zabránenia ďalšej degradácii, ochrany funkcie pôdy a obnovenia pôd postihnutých degradáciou. V tejto správe sa takisto predstavujú súčasné tendencie v oblasti degradácie pôdy v Európe a na celosvetovej úrovni a budúce výzvy, pokiaľ ide o zabezpečenie ochrany.

2. ŠTYRI PILIERE STRATÉGIE – AKTUALIZÁCIA

2.1. Zvyšovanie povedomia

Funkcie pôdy – napriek ich zásadnej úlohe pre ekosystém a hospodárstvo a na rozdiel od ovzdušia a vody – sa považujú za samozrejmé a vnímajú sa ako bohato zastúpené. Degradácia pôdy sa vo všeobecnosti odohráva nepozorovane, pretože ide o pomalý proces, v rámci ktorého len zriedkakedy dochádza k okamžitým dramatickým účinkom. Z týchto dôvodov predstavuje zvyšovanie povedomia o pôde osobitnú výzvu. Nedávno získalo podporu v podobe niekoľkých filmov a dokumentárnych programov².

Komisia zorganizovala niekoľko verejných podujatí venovaných pôde vrátane dôležitých konferencií o pôde, zmene klímy a biodiverzite, príspevkov k zasadnutiam týkajúcim sa Dohovoru o biologickej diverzite a niekoľkých rozhovorov počas Zeleného týždňa. Okrem toho boli sprístupnené letáky a brožúry v mnohých jazykoch EÚ³. Komisia takisto uverejnila niekoľko pôdnych atlasov vrátane *Pôdneho atlasu Európy* a *Európskeho atlasu biodiverzity pôdy*. Zriadila aj pracovnú skupinu na zvyšovanie povedomia a vzdelávanie v kontexte Európskeho úradu pre pôdu (ESBN)⁴.

Stratégia pôsobila ako významná hnacia sila v prípade početných nástrojov a sietí v oblasti zvyšovania povedomia o pôde, ktoré boli vyvinuté v členských štátoch, vrátane Európskej siete pre zvyšovanie povedomia o pôde (ENSA).

¹ KOM(2006) 231.

² Napríklad Pôda (USA), Humus (Rakúsko), Solutions locales pour un désastre global (Francúzsko) a Il suolo minacciato (Taliansko).

³ Viac informácií je k dispozícii na adrese http://ec.europa.eu/environment/soil/index_en.htm.

⁴ http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/esbn/Esbn_overview.html.

2.2. Výskum

Od prijatia stratégie sa v rámci siedmeho rámcového programu pre výskum⁵ financovalo približne 25 výskumných projektov osobitne s cieľom riešiť problémy spojené s pôdou a doplniť znalostnú základňu na účely akcie. Napríklad v rámci projektu RAMSOIL sa určilo niekoľko metodík hodnotenia rizika v prípade procesov degradácie pôdy, pričom sa preukázala porovnateľnosť rôznych metodík; v projekte ENVASSO sa navrhli minimálne požiadavky na postupnú harmonizáciu činností v oblasti monitorovania pôdy a ukazovatele pôdy, ktoré sú pre politiku relevantné; v rámci SOILSERVICE sa navrhli scenáre zmeny dlhodobého využívania pôdy, pričom sa poukázalo na to, že intenzívna poľnohospodárska výroba, pri ktorej sa nevenuje primeraná pozornosť biologickej diverzite pôdy a funkciám pôdy, nemôže byť po roku 2050 ekonomicky zisková, pokiaľ sa neprijmú nápravné opatrenia.

Zaujímavé výsledky sa očakávajú od projektu LUCAS, prieskumu zameraného na pôdnu pokrývku, využívanie pôdy a agroenvironmentálne ukazovatele⁶. Do prieskumov v rokoch 2009 a 2012 bol integrovaný špecifický pôdny modul s cieľom poskytnúť štatistické údaje a ukazovatele Európskemu centru údajov o pôde (ESDAC)⁷, ktoré prevádzkuje Spoločné výskumné centrum (JRC) Komisie. Mohlo by sa to stať východiskom pre zosúladené monitorovanie pôdnych ukazovateľov na európskej úrovni pre celú škálu štatistických, výskumných a politických účelov.

V projekte BIOSOIL, ktorý bol iniciovaný v súvislosti s nariadením o monitorovaní lesov („Forest Focus“)⁸, sa preukázalo zvýšenie organického uhlíka v niektorých európskych lesných pôdach.

2.3. Integrácia

Rôzne politiky Únie hrajú kľúčovú úlohu pri dosahovaní cieľa udržateľného využívania pôdy. Od prijatia stratégie Komisia pokračovala vo svojej práci na začlenení otázok súvisiacich s pôdou, a to najmä v tejto súvislosti:

- **Spoločná poľnohospodárska politika (SPP).** Aspekty ochrany pôdy boli neoddeliteľnou súčasťou dobrého poľnohospodárskeho a environmentálneho stavu (GAEC) od zavedenia križového plnenia v roku 2003. Dôraz sa kládol na obmedzovanie erózie, zachovávanie a zvyšovanie obsahu organických látok a predchádzanie zhutňovaniu. Po posúdení nadobudnutých skúseností Komisia v októbri 2011 navrhla v súvislosti s celkovou reformou SPP do roku 2020⁹ ďalšie objasnenie a spresnenie noriem týkajúcich sa pôdy. Navrhla najmä nový GAEC v súvislosti s ochranou organických látok vrátane zákazu vypaľovania ornej pôdy so strniskom a povinnosti nerozorávať mokrade a pôdy bohaté na uhlík. Členské štáty disponujú veľkou voľnosťou pri stanovovaní vnútroštátnych povinností poľnohospodárov v oblasti GAEC za predpokladu, že rámec EÚ sa dodržiava¹⁰. Križovým plnením sa ustanovujú minimálne podmienky ochrany pôdy, avšak z jeho podstaty vyplýva, že nemôže riešiť všetky procesy degradácie pôdy. V rámci rozvoja

⁵ http://cordis.europa.eu/fp7/projects_en.html.

⁶ Rozhodnutie 1578/2007/ES.

⁷ <http://esdac.jrc.ec.europa.eu/>.

⁸ Nariadenie (ES) č. 2152/2003.

⁹ http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/legal-proposals/index_en.htm.

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/soil/study1_en.htm.

vidieka¹¹ sa stanovili agroenvironmentálne systémy, v ktorých sa môže poskytovať osobitná podpora na operácie na ochranu pôdy (8,8 % z rozpočtu v rokoch 2007 – 2008¹²). Predpokladá sa, že v období rokov 2007 – 2013 sa na 21,4 % využívanej poľnohospodárskej plochy budú vzťahovať opatrenia zamerané na kvalitu pôdy v porovnaní s 30,7 % určenými na predchádzanie marginalizácii a 33,0 % na ochranu biodiverzity¹³. Preto tu existuje priestor na zvýšenie prijímania opatrení na zlepšenie kvality pôdy a rozšírenie plochy, na ktorú sa to vzťahuje. Nový návrh nariadenia o podpore rozvoja vidieka okrem toho zahŕňa ciele ako udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi a zmierňovanie zmeny klímy a adaptácia na ňu, a to aj prostredníctvom zlepšeného obhospodarovania pôdy a zvýšenej sekvestrácie oxidu uhličitého v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve. Ekologické smerovanie prvého piliera SPP, ako navrhuje Komisia, by ešte viac zlepšilo situáciu, zvlášť v súvislosti s eróziou a organickými látkami v pôde.

- **Priemyselné zariadenia.** Nedávno prijatou smernicou o priemyselných emisiách (IED)¹⁴ sa zaviedli ustanovenia s cieľom zabezpečiť, aby prevádzka zariadenia nevedla k zhoršovaniu kvality pôdy (a podzemnej vody). Týmto ustanoveniami sa zavádza určitý druh politiky „nulovej tolerancie“ pre nové znečistenie a posilňuje sa zásada „znečisťovateľ platí“. Veľký počet potenciálne znečisťujúcich činností však nie je zahrnutých do rozsahu pôsobnosti IED, ktorá sa v každom prípade vzťahuje len na aktívne zariadenia. Potenciálne významným nástrojom sledovania priemyselných znečisťujúcich látok je Európsky register uvoľňovania a prenosov znečisťujúcich látok (E-PRTR)¹⁵. V roku 2009 však len 144 zariadení vykázalo uvoľnenie znečisťujúcich látok do pôdy v porovnaní s takmer 3 000 zariadeniami v prípade vody a 11 000 zariadeniami v prípade ovzdušia.
- **Politika súdržnosti.** Napriek skutočnosti, že neexistuje osobitný právny základ na ochranu pôdy, približne 3,1 mld. EUR bolo pridelených na obnovu priemyselných plôch a kontaminovanej pôdy ako súčasť politiky súdržnosti v období rokov 2007 – 2013 z celkovej sumy približne vo výške 49,6 mld. EUR plánovaných investícií EÚ v rámci témy životné prostredie¹⁶. Maďarsko, Česká republika a Nemecko prideliť najviac finančných prostriedkov (475, 371 a 332 mil. EUR v uvedenom poradí). Do konca roka 2010 prideliť členské štáty približne 28 % finančných prostriedkov na konkrétne projekty. Preto sú k dispozícii značné zdroje na riešenie priemyselného dedičstva EÚ v oprávnených regiónoch (pozri obrázok 1). Komisia navrhla, aby sa v ďalšom programovom období 2014 – 2020 aj naďalej podporovala obnova opustených plôch z kohézneho fondu a z Európskeho fondu regionálneho rozvoja¹⁷. Makroregionálne stratégie EÚ okrem toho zahŕňajú určité konkrétne opatrenia v oblasti ochrany pôdy (obzvlášť pokiaľ ide o tuhý odpad).
- **Štátna pomoc na rekultiváciu kontaminovanej pôdy.** Členské štáty môžu poskytnúť štátnu pomoc na uskutočnenie rekultivácie pôdy podľa usmernení o

¹¹ Nariadenie (ES) č. 1698/2005.

¹² Informačný systém rozvoja vidieka – databáza ukazovateľov na monitorovanie informácií.

¹³ KOM(2011) 450.

¹⁴ Smernica 2010/75/EÚ.

¹⁵ <http://prtr.ec.europa.eu/>.

¹⁶ SEK(2010) 360.

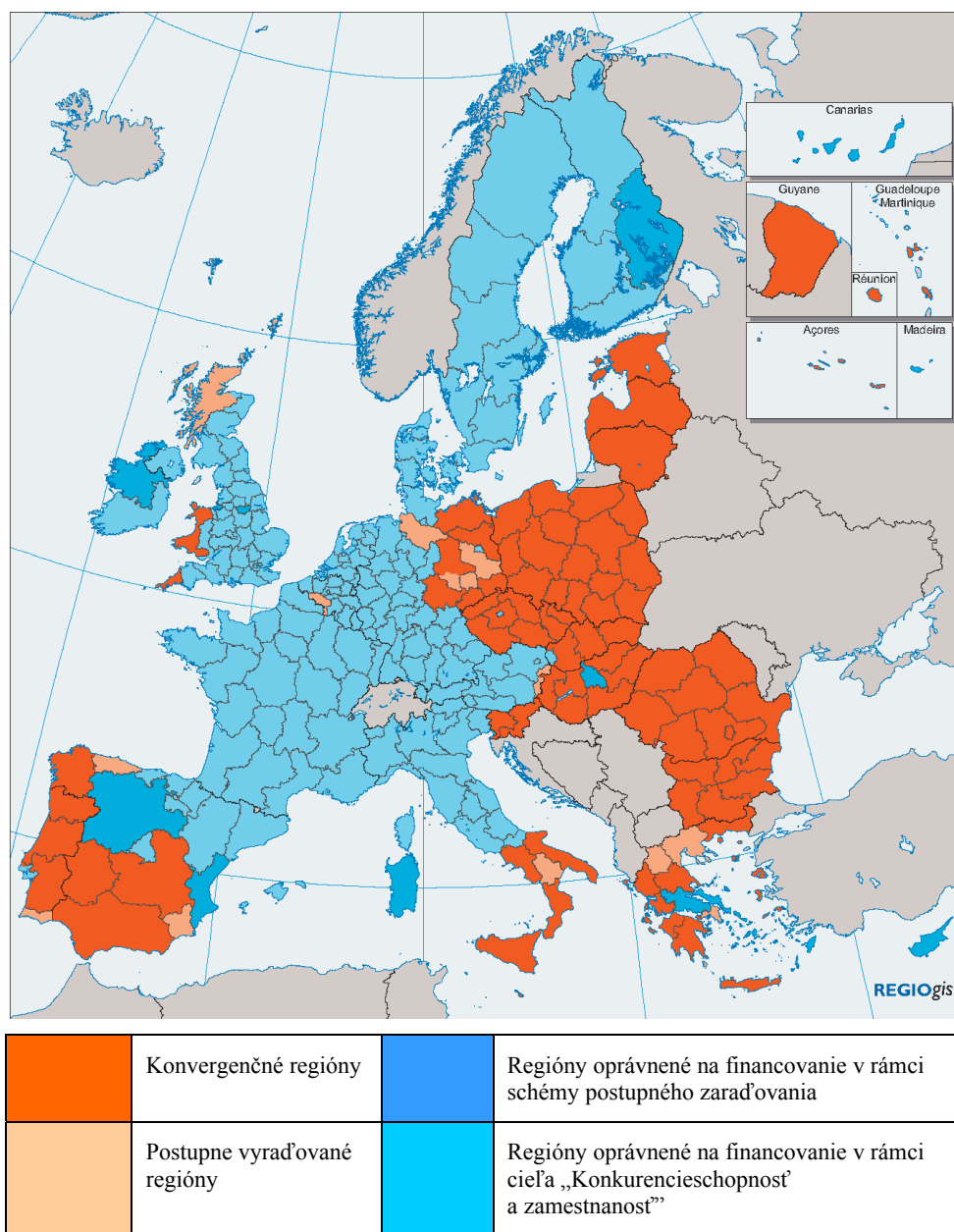
¹⁷ KOM(2011) 612 a KOM(2011) 614.

štátnej pomoci na ochranu životného prostredia¹⁸. Taká pomoc sa však môže poskytnúť len vtedy, ak sa v plnom rozsahu dodržiava zásada „znečisťovateľ platí“, t. j. znečisťovateľ zodpovedný za kontamináciu nie je známy alebo nemôže znášať náklady. V období rokov 2005 – 2010 Komisia považovala niekoľko schém alebo individuálnych opatrení zameraných na rekultiváciu kontaminovaných plôch v Rakúsku, Belgicku, Českej republike, Estónsku, Nemecku, Holandsku, na Slovensku a v Spojenom kráľovstve za zlučiteľné so zmluvou. Komisia si overila, že zásada „znečisťovateľ platí“ sa náležite uplatnila predovšetkým prostredníctvom zabezpečenia správneho prenosu environmentálnych zodpovedností. Celková výška schválenej pomoci presiahla sumu 8 mld. EUR¹⁹.

¹⁸ Ú. v. EÚ C 82, 1.4.2008, s. 1 – 33.

¹⁹ Pomoc, ktorá presahuje prah *de minimis* (v súčasnosti stanovená vo výške 200 000 EUR na obdobie troch rokov), stanovená nariadením (ES) č. 1998/2006.

Obrázok 1: Oprávnené oblasti v rámci štrukturálnych fondov (2007 – 2013)²⁰

2.4. Právne predpisy

Na základe potreby riešiť produktivitu pôdy, riziká pre ľudské zdravie a pre životné prostredie a poskytnúť možnosti na zmierňovanie zmeny klímy a adaptácie na ňu, ako aj podnietiť podnikateľské príležitosti na rekultiváciu pôdy Komisia v roku 2006 navrhla rámcovú smernicu o pôde²¹, ktorá sa zameriava aj na cezhraničnú povahu degradácie pôdy. Európsky parlament schválil návrh v prvom čítaní v novembri 2007 približne dvojtretinovou väčšinou hlasov. Na zasadnutí Rady pre životné prostredie v marci 2010 menšina členských štátov

²⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/atlas2007/index_en.htm.

²¹ KOM(2006) 232.

zablokovala ďalší postup z dôvodov subsidiarity, nadmerných nákladov a administratívneho zaťaženia. V Rade nedošlo v tomto smere k ďalšiemu pokroku. Návrh zostáva v Rade na ďalšie prerokovanie.

3. DEGRADÁCIA PÔDY POKRAČUJE...

Degradácia pôdy vo svojich rôznych formách predstavuje zásadný a pretrvávajúci problém. Situácia v Európe sa odzrkadľuje v iných častiach sveta ako vo zväčšovacom zrkadle. Je to takisto problém globálneho rozvoja, pretože degradácia pôdy, chudoba a migrácia sa navzájom posilňujú, avšak tento problém sa často do značnej miery ignoruje, pretože pozorované vplyvy sú postupné.

3.1. ... na celosvetovej úrovni...

Dezertifikácia, degradácia pôdy a sucho ovplyvňujú viac ako 1,5 miliardy ľudí vo viac ako 110 krajinách, z ktorých 90 % žije v oblastiach s nízkymi príjmami. Podľa UNEP²² sa každý rok stráca až 50 000 km² prostredníctvom degradácie pôdy, predovšetkým v dôsledku pôdnej erózie. Planéta každoročne prichádza o 24 miliárd ton ornice. Za posledné dve desaťročia sa stratilo množstvo postačujúce na pokrytie celej plochy úrodnej pôdy v Spojených štátoch. Dezertifikácia stojí svet viac ako 40 mld. USD za rok v podobe straty produktivity²³.

Degradácia pôdy spôsobená ľudskými činnosťami prispieva k zmene klímy. Zodpovedá za 20 % uhlíka uvoľneného do ovzdušia v rokoch 1850 až 1998²⁴. Samotné odvodňovanie a premena svetových rašelinísk má za následok emisie až 0,8 miliárd ton uhlíka ročne, pričom väčšine z toho by sa dalo predísť prostredníctvom obnovy²⁵.

Dedičstvo kontaminovaných plôch je spoločné pre všetky staré priemyselné centrá, ale postihuje aj rozvojové krajiny a krajiny s transformujúcimi sa ekonomikami. V poslednej správe sa odhaduje počet kontaminovaných plôch (hlavne skládok) v Indii²⁶ na 36 000; odborníci sú presvedčení, že v Číne sa nachádza 300 000 až 600 000 kontaminovaných miest²⁷.

3.2. ... a v EÚ

V správe Európskej agentúry pre životné prostredie o stave životného prostredia z roku 2010 sa uvádza, že degradácia pôdy sa zvyšuje²⁸, ako vyplýva z týchto príkladov:

- **Strata priepustnosti pôdy** (trvalé pokrytie pôdy nepriepustným materiálom) a s tým spojené zaberanie pôdy vedú k strate dôležitých funkcií pôdy (ako sú filtrácia a zadržiavanie vody a produkcia potravín). V rokoch 1990 až 2000 sa v EÚ strácalo

²² http://www.unep.org/geo/GEO4/report/GEO-4_Report_Full_en.pdf.

²³ <http://www.nyo.unep.org/action/15f.htm>.

²⁴ R. Lal (2004), Soil Carbon Sequestration Impacts on Global Climate Change and Food Security (Vplyvy sekvestrácie uhlíka v pôde na globálnu zmenu klímy a bezpečnosť potravín), Science 304, 1623 – 1627.

²⁵ http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/report_conf.pdf.

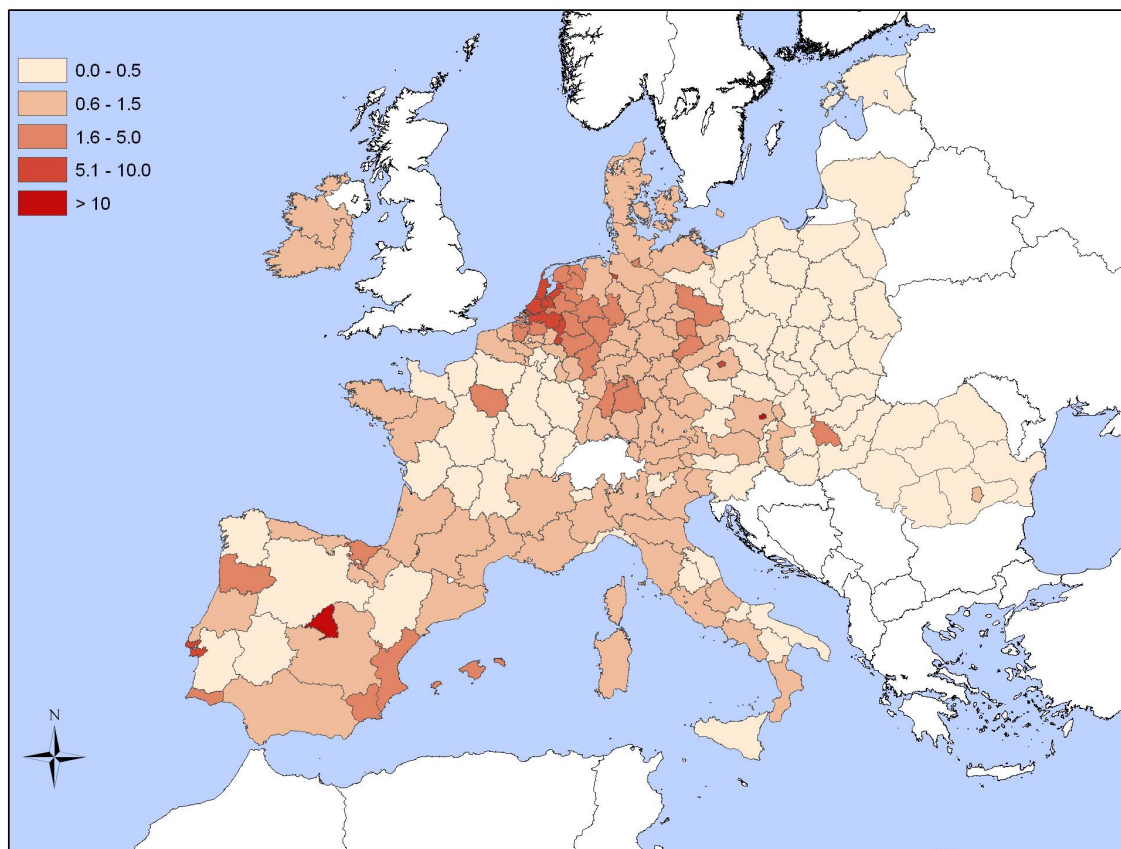
²⁶ Rekultivácia kontaminovaných plôch. Spoločné využívanie skúseností a medzinárodná prax realizovateľná pre Indiu, APSF, 2011 (<http://apsfenvironment.in/>).

²⁷ http://www.chinadaily.com.cn/2011-03/10/content_12146168_2.htm

²⁸ <http://www.eea.europa.eu/soer>.

denne najmenej 275 hektárov pôdy, čo predstavovalo 1 000 km² za rok. V rokoch 2000 až 2006 sa priemerná strata v EÚ zvýšila o 3 %, ale v Írsku a na Cypre o 14 % a v Španielsku o 15 %²⁹. V období rokov 1990 – 2006 stratilo 19 členských štátov potenciálnu poľnohospodársku výrobnú kapacitu zodpovedajúcu spolu 6,1 mil. ton pšenice s veľkými regionálnymi odchýlkami (pozri obrázok 2). Tento údaj vôbec nie je bezvýznamný vzhľadom na vyrovnanie prostredníctvom nárastu produktivity poľnohospodárstva, ktoré už bolo zaznamenané, a skutočnosť, že na kompenzáciu straty jedného hektára úrodnej pôdy v Európe by bolo potrebné začať využívať až desaťnásobne väčšiu plochu v inej časti sveta³⁰.

Obrázok 2: Potenciálne straty výnosov pšenice (v %) v 19 krajinách EÚ (1990 – 2006)

- V poslednom novom modeli **pôdnej erózie** spôsobenej vodou, ktorý zostavilo Spoločné výskumné centrum, sa postihnutá plocha v krajinách EÚ-27 odhaduje na 1,3 milióna km² (pozri obrázok 3). Takmer 20 % tejto plochy je vystavených strate pôdy presahujúcej 10 t na ha za rok. Erózia nepredstavuje závažný problém len pre funkcie pôdy (odhaduje sa, že samotné Spojené kráľovstvo stojí erózia 53 mil. EUR

²⁹

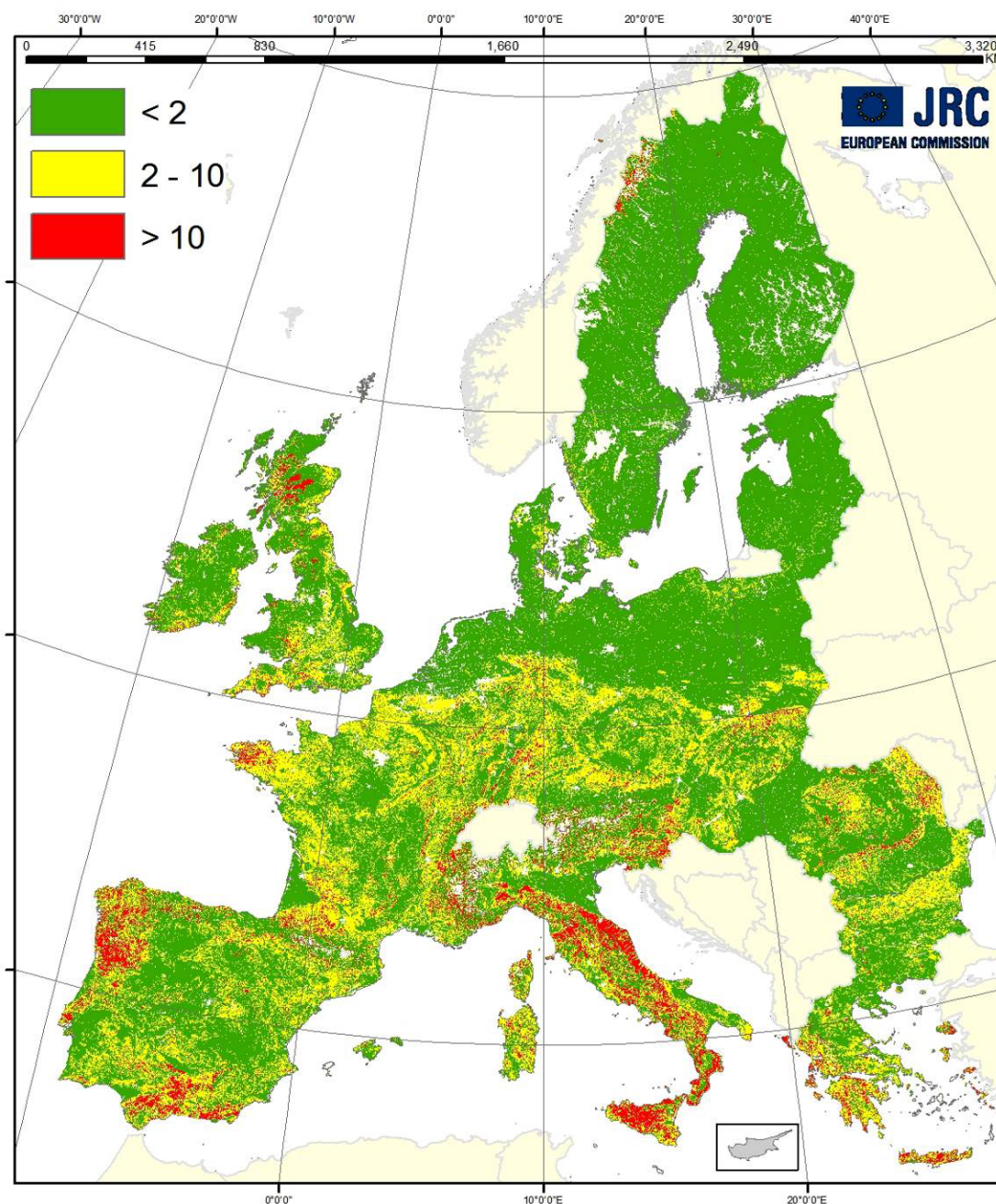
<http://ec.europa.eu/environment/soil/sealing.htm>

³⁰

C. Gardi, P. Panagos, C. Bosco a D. de Brogniez, Soil Sealing, Land Take and Food Security: Impact assessment of land take in the production of the agricultural sector in Europe (Strata priepustnosti pôdy, zaberanie pôdy a bezpečnosť potravín: Posúdenie vplyvu zaberania pôdy v produkcii poľnohospodárskeho sektora v Európe), JRC, 2011 (je predmetom partnerského preskúmania).

za rok³¹); má takisto vplyv na kvalitu sladkej vody, pretože umožňuje transfer živín a pesticídov do vodných útvarov. Napríklad straty fosforu v poľnohospodárstve presiahli 0,1 kg na ha za rok na väčšine územia Európy, avšak na problémových miestach presahujú úrovne 1,0 kg na ha za rok³². Riešenie erózie bude preto kľúčovým prínosom k dosiahnutiu cieľov EÚ v oblasti vody. Pôdna erózia je zvlášť intenzívna v oblastiach lesných požiarov a podľa odhadu Európskeho informačného systému o lesných požiaroch (EFFIS) predstavuje 500 000 ha za rok³³.

Obrázok 3: Pôdna erózia spôsobená vodou v EÚ (v t/ha/rok)

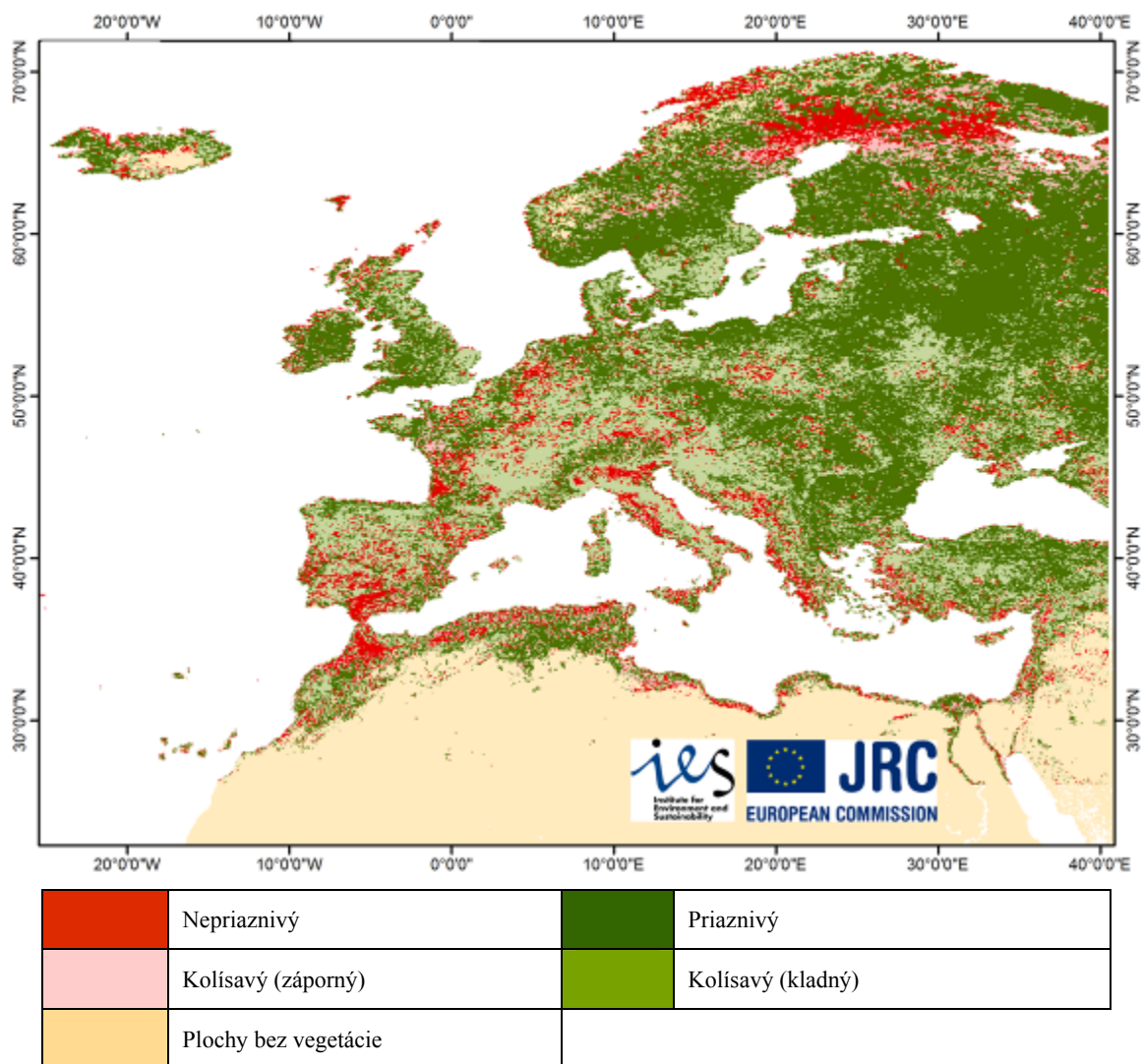
³¹ Safeguarding our Soils. A Strategy for England (Ochrana našich pôd. Stratégia pre Anglicko), DEFRA, 2009, s. 11.

³² <http://www.eea.europa.eu/soer/europe/freshwater-quality>.

³³ <http://effis.jrc.ec.europa.eu>.

- **Dezertifikácia** ako extrémna forma degradácie pôdy má za následok závažné zhoršenie všetkých funkcií pôdy. Napriek tomu, že na európskej úrovni ešte vždy nie je k dispozícii vedecky podložené hodnotenie, jedným z faktorov, ktoré prispievajú k dezertifikácii, je nepriaznivý trend vo výrobnej kapacite. Na obrázku 4, ktorý vypracovalo Spoločné výskumné centrum v rámci prípravy Svetového atlasu dezertifikácie³⁴, sú znázornené plochy, ktorých produkčná kapacita v niekoľkých minulých desaťročiach sústavne klesala. Ak sa to potvrdí aj na základe iných faktorov, mohlo by to naznačovať narastajúcu dezertifikáciu v celej Európe.

Obrázok 4: Vývoj čistej primárnej produktivity (1982 – 2006)

- Hoci v určitých oblastiach Európy existujú prirodzene slané pôdy, voda na zavlžovanie – aj keď je vysokej kvality – obsahuje minerály a soli, ktoré sa postupne kumulujú v pôde a spôsobujú **zasoľovanie**. Pokračujúce rozširovanie zvlžovania – spolu so súvisiacimi problémami spojenými s nedostatkom vody a narastajúcim využívaním spodnej vody okrajovej kvality – urýchľuje zasolovanie a

³⁴ <http://wad.jrc.ec.europa.eu>. Atlas má byť uverejnený na konci roku 2012.

tým ovplyvňuje produktivitu pôdy. K dispozícii však nie sú žiadne systémové údaje o trendoch v celej Európe.

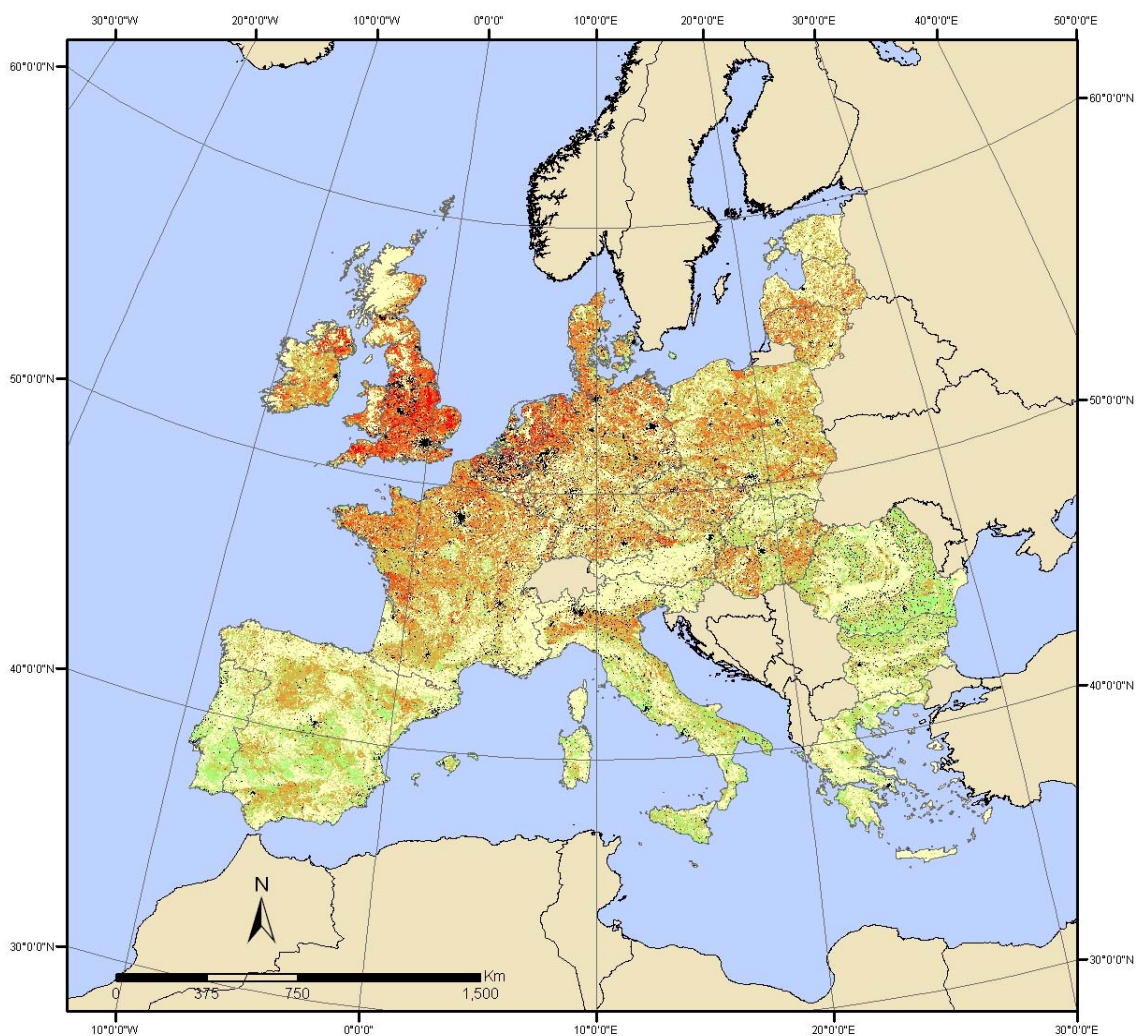
- Ukladanie okysľujúcich látok, ktoré znečisťujú ovzdušie (napríklad čpavok, oxid siričitý a oxidy dusíka), prispieva k **okysľovaniu pôdy**, ktorým sa znižuje pH pôdy a v dôsledku toho sa mení aj pôdny ekosystém, pričom sa mobilizujú ťažké kovy a znižujú sa výnosy plodín. Zatiaľ čo sa na základe modelov ukladania znečisťujúcich látok zo vzduchu predpokladalo významné zlepšenie v období rokov 1990 – 2010, najmenej štvrtina meraných vzoriek v poslednom hodnotení zalesnených pozemkov, ktoré boli predmetom monitorovania, vykazovala, že kritické limity okysľujúcich látok boli do značnej miery prekročené. Situácia v prípade iných druhov pôdneho krytu nie je známa, pretože v rámci celej Európy sa nevykonáva systematické monitorovanie okysľovania pôdy, pokiaľ ide o nezalesnené pôdy³⁵.
- **Biologická diverzita pôdy** zabezpečuje početné základné služby vrátane uvoľňovania živín vo formách, ktoré môžu využívať rastliny a iné organizmy, čistenia vody odstraňovaním znečisťujúcich látok a choroboplodných zárodkov, prispievania k zloženiu ovzdušia prostredníctvom účasti v uhlíkovom cykle a poskytovania dôležitého zdroja genetických a chemických zdrojov (napríklad antibiotík). Mapa založená na ukazovateľoch, ktorú vypracovalo Spoločné výskumné centrum³⁶ (pozri obrázok 5), znázorňuje predbežné hodnotenie oblastí, kde dochádza k ohrozeniu biologickej diverzity pôdy. Mapa zahŕňa oblasti s vysokou hustotou obyvateľstva a/alebo intenzívnou poľnohospodárskou činnosťou (napríklad obilniny a priemyselné plodiny, chov hospodárskych zvierat, skleníky, ovocné sady, vinice a záhradníctvo).
- **Zosuvy pôd** predstavujú závažnú hrozbu v hornatých a kopcovitých oblastiach v celej Európe (opúšťanie pôdy je faktor prispievajúci k zhoršeniu) a často majú závažné dosahy na obyvateľstvo, majetok a infraštruktúru. Vo vnútroštátnych databázach je zaregistrovaných viac ako 630 000 zosuvov pôdy. Oblasti náchylné na zosuvy pôdy sú znázornené na obrázku č. 6.
- Je ťažké vyčíslit' úplný rozsah miestnej **kontaminácie pôdy**, pretože prevažnej väčšine členských štátov chýbajú súhrnné zoznamy, hoci sú zahrnuté do navrhovanej rámcovej smernice o pôde. V roku 2006 Európska environmentálna agentúra odhadla, že v EÚ sa nachádzajú spolu tri milióny potenciálne kontaminovaných lokalít, z ktorých je 250 000 skutočne kontaminovaných. Rekultivácia pokračuje, aj keď sú medzi jednotlivými členskými štátmi veľké rozdiely, ktoré odrážajú existenciu alebo neexistenciu vnútroštátnych právnych predpisov. Odhaduje sa, že v roku 2004 obrat odvetvia, ktoré sa zaoberá rekultiváciou pôdy v krajinách EÚ-27, dosiahol 5,2 mld. EUR, z čoho 21,6 % sa vynaložilo v Nemecku, 20,5 % v Holandsku a po 5,9 % vo Francúzsku a v Spojenom kráľovstve³⁷.

³⁵ <http://www.eea.europa.eu/soer/europe/soil>, s. 16.

³⁶ http://eusoils.jrc.ec.europa.eu/library/maps/biodiversity_atlas/index.html, s. 62 – 63.

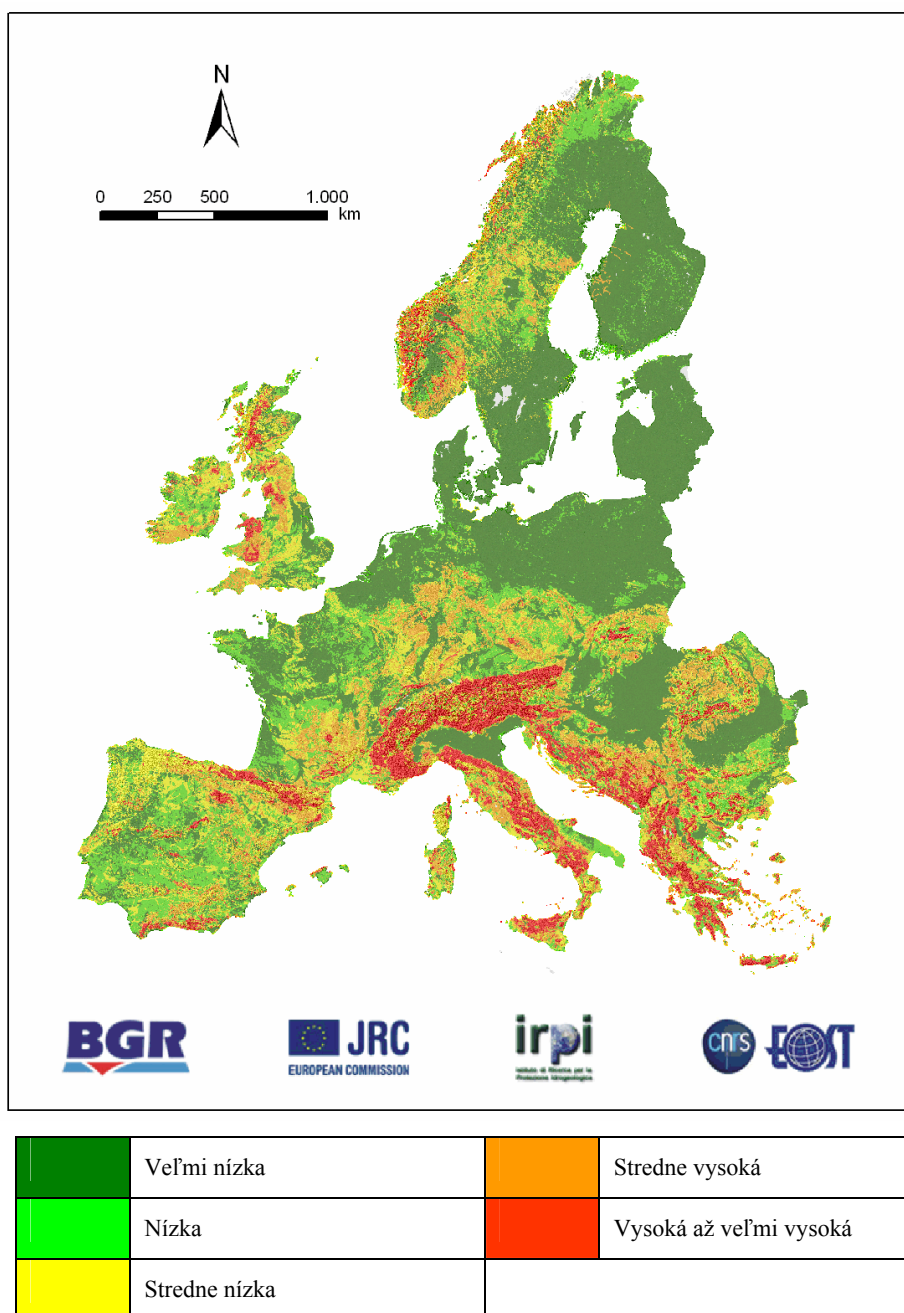
³⁷ http://ec.europa.eu/environment/enveco/eco_industry/pdf/economy2006.pdf (tabuľka 3, s. 30).

Obrázok 5: Potenciálne hrozby pre biologickú diverzitu pôdy

	Mimoriadne nízka		Vysoká
	Veľmi nízka		Veľmi vysoká
	Nízka		Mimoriadne vysoká
	Stredná / mierna		

Obrázok 6: Náhylnosť k zosuvom pôdy v EÚ a susedných krajinách (predbežná mapa)³⁸

³⁸

A. Günther, M. Van Den Eeckhaut, P. Reichenbach, J. Hervás, J. P. Malet, C. Foster, F. Guzzetti: New developments in harmonized landslide susceptibility mapping over Europe in the framework of the European Soil Thematic Strategy (Nový vývoj v harmonizovanom mapovaní náhylnosti k zosuvom pôdy v Európe v rámci Európskej tematickej stratégie na ochranu pôdy). Zborník Druhého svetového fóra o zosuvoch pôdy, Rím 3. – 7. októbra 2011 (v tlači).

4. SÚČASNÉ A BUDÚCE VÝZVY

V minulom desaťročí došlo k nárastu degradácie pôdy v Európskej únii, ako aj v celosvetovom meradle. Je pravdepodobné, že tento trend bude pokračovať, pokiaľ sa nevyrieši niekoľko faktorov:

- **Využívanie pôdy.** Nárast svetovej populácie, zvyšujúca sa spotreba mäsových a mliečnych výrobkov vo vznikajúcich ekonomikách a zvýšené využívanie biomasy na výrobu energie a iné priemyselné účely bude viesť k zvýšenému využívaniu pôdy na celom svete a potenciálnej degradácii pôdy. Prejavy počasia spojené so zmenou klímy, dezertifikácia a zaberanie pôdy na účely urbanizácie a infraštruktúry budú zároveň zhoršovať tento trend. Pre Európu je to dôležité, pretože konkurencia v prípade pôdy a vodných zdrojov vytvára závažné riziká geopolitických nerovnováh. Degradácia pôdy okrem toho vedie k celosvetovému poklesu objemu multifunkčnej pôdy. Európska únia bude z toho dôvodu v budúcnosti ešte viac závisieť od svojich konečných zdrojov pôdy – ktoré zahŕňajú niektoré z najúrodnejších pôd vo svete – a od ich udržateľného využívania.
- **Zachovanie organických látok v pôde.** Pôdy v EÚ obsahujú viac ako 70 miliárd ton organického uhlíka, čo sa rovná takmer 50-násobku našej ročnej produkcie emisií skleníkových plynov. Intenzívne a nepretržité obrábanie ornej pôdy však môže viesť k poklesu organických látok v pôde. V roku 2009 orná pôda v Európe produkovala v priemere 0,45 ton emisií CO₂ na hektár (väčšina z toho bola výsledkom premeny pôdy)³⁹. Premena slatín a ich využívanie sú obzvlášť znepokojujúce. Napríklad aj keď sa v Nemecku len 8 % poľnohospodárskej pôdy nachádza na slatinách, táto pôda zodpovedá približne za 30 % celkového množstva emisií skleníkových plynov celého poľnohospodárskeho odvetvia krajiny⁴⁰. Pomocou vhodných postupov hospodárenia však možno množstvo organických látok v pôde zachovať a dokonca aj zvýšiť. Okrem slatín by sa osobitná pozornosť mala venovať zachovaniu trvalých pasienkov a obhospodarovaniu lesných pôd, pretože uhlíkový vek v naostatok uvedených pôdach môže dosahovať 400 – 1 000 rokov⁴¹. Zachovanie zásob uhlíka je preto nevyhnutné pre splnenie súčasných aj budúcich záväzkov EÚ v oblasti znižovania emisií.
- **Účinnnejšie využívanie zdrojov.** Poľnohospodárstvo je vysoko závislé od úrodnosti pôdy a dostupnosti živín. Napríklad v priebehu posledných tridsiatich rokov sa každoročne použilo 20 – 30 miliónov ton fosforu, ktorý v prevažnej miere pochádzal z krajín mimo Európskej únie. Fosfátové hnojivá, ktoré sa používajú v EÚ, v skutočnosti obsahujú prímеси kadmia, ktoré sa hromadí v pôde. Zároveň sa každý rok vyprodukuje veľké množstvo hnoja, biologického odpadu a splaškov a niekedy sa zneškodňujú bez ohľadu na skutočnosť, že obsahujú živiny a organické látky. Cesta vpred v záujme riešenia bezpečnosti zásobovania, zlepšenia stavu pôdy a obmedzenia znečistenia kadmium spočíva v zabezpečení náležitého zberu, spracúvania a využívania týchto odpadov a reziduí.

³⁹ <http://www.eea.europa.eu/publications/european-union-greenhouse-gas-inventory-2011>.

⁴⁰ http://ec.europa.eu/environment/soil/pdf/report_conf.pdf, s. 17.

⁴¹ Tamtiež, s. 13.

5. PREBIEHAJÚCE ČINNOSTI

Výzvy uvedené v predchádzajúcom texte a skutočnosť, že degradácia pôdy v Európe pokračuje, posilnili význam toho, že Európska únia zdokonaľuje spôsob, akým rieši problémy spojené s pôdou, najmä ak chýbajú právne predpisy EÚ. Zatiaľ čo tematická stratégia na ochranu pôdy pomohla zviditeľniť tieto problémy, ani približne päť rokov po jej prijatí sa v Európe ešte vždy neuplatňuje systematické monitorovanie a ochrana kvality pôdy. Znamená to, že poznatky o stave a kvalite pôdy sú aj naďalej roztrieštené a ochrana pôdy sa nevykonáva účinným a konzistentným spôsobom vo všetkých členských štátoch.

Komisia pokračuje v súlade so stratégiou v týchto činnostiach:

- Iniciatívy v oblasti **zvyšovania povedomia** (napríklad konferencie, publikácie, verejné kampane), odborná príprava mladých výskumných pracovníkov, začlenenie pôdy a aspektov ochrany pôdy do informačných a vzdelávacích podujatí financovaných EÚ a osobitné výstupy týkajúce sa pôdy pre rotujúce predsedníctva Rady (napríklad informačný materiál o národných pôdnych typoch).
- Podpora **výskumných** projektov predovšetkým v oblasti zosuvov pôdy, straty priepustnosti pôdy, funkcií pôdy a ich prepojenia s biologickou diverzitou, uhlíkového a dusíkového cyklu v pôde (so zameraním na obnovu slatín), úrodnosti pôdy a recyklácie živín v poľnohospodárstve. Pokračovať v rozširovaní činností Európskeho centra údajov o pôde, ktoré uchováva údaje a informácie o pôde na európskej úrovni.
- S cieľom konsolidovať zosúladené **monitorovanie** pôdy na rôzne účely vrátane bezpečnosti a ochrany potravín, rozptýlenej kontaminácie a zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na ňu Komisia uvažuje o opakovaní prieskumov pôdy v pravidelných intervaloch (päť až desať rokov), a to aj pomocou používania nových techník diaľkového snímania. Toto zosúladené monitorovanie sa bude realizovať v súčinnosti s rozhodnutím o mechanizme monitorovania⁴², ktoré sa v súčasnosti reviduje. Program globálneho monitorovania pre životné prostredie a bezpečnosť⁴³ bude takisto zdrojom informácií, najmä pokiaľ ide o stratu priepustnosti pôdy.
- Ďalšie **začleňovanie** ochrany pôdy do rôznych politík. Komisia rozvíja *Európske inovačné partnerstvo v oblasti poľnohospodárskej produktivity a udržateľnosti* s osobitným dôrazom na obhospodarovanie pôdy vrátane účinného využívania zdrojov a udržateľného využívania poľnohospodárskej pôdy. Bude pracovať v kontexte *stratégie EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020*⁴⁴ s cieľom skvalitniť poznatky a zvýšiť povedomie o biologickej diverzite pôdy. Spolu s členskými štátmi sa aktívne zapája do diskusie o opatreniach súvisiacich s pôdou v rámci plánu efektívneho využívania zdrojov⁴⁵, SPP a regionálnej politiky. Nakoniec dokončí usmernenia o tom, ako obmedziť, zmierniť a kompenzovať stratu priepustnosti pôdy,

⁴² Rozhodnutie 280/2004/ES.

⁴³ Nariadenie (EÚ) č. 911/2010.

⁴⁴ KOM(2011) 244.

⁴⁵ KOM(2011) 571.

ktoré podpora vypracovanie koncepcie na ochranu vodných zdrojov Európy⁴⁶ a ktoré sa použijú pri realizácii politiky súdržnosti.

- Pokiaľ ide o **právne predpisy**, Komisia v roku 2012 preskúma smernicu o posudzovaní vplyvov na životné prostredie⁴⁷, čo poskytne možnosť lepšieho začlenenia otázok súvisiacich s pôdou v počiatočnej etape plánovania projektu. Okrem toho posúdi, ako navrhovať stimuly na zníženie emisií uhlíka a zachovanie organických látok v pôde prostredníctvom evidencie využívania pôdy, zmeny vo využívaní pôdy a lesného hospodárstva (LULUCF) ako súčasť záväzku Európskej únie v oblasti zmeny klímy na rok 2020.
- Okrem opatrení na domácej pôde bude Komisia pracovať na **medzinárodnej úrovni** s cieľom presadzovať zriadenie medzivládneho panelu pre pôdy v kontexte Svetového partnerstva pre pôdu sponzorovaného FAO⁴⁸. Komisia spoločne s Nemeckom a Sekretariátom Dohovoru OSN na boj proti dezertifikácii (UNCCD) aktívne podporuje iniciatívu v oblasti ekonomiky degradácie pôdy⁴⁹ s cieľom stanoviť stimuly pre investície do politík udržateľného obhospodarovania pôdy. Okrem toho posúdi, či je žiaduce, aby EÚ bola vyhlásená za postihnutú stranu v rámci tohto dohovoru⁵⁰.

Európsky parlament, Rada, Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov sa vyzývajú, aby predložili svoje stanoviská k tejto správe s cieľom ochraňovať európske pôdy a zároveň zabezpečiť ich udržateľné využívanie.

⁴⁶ http://ec.europa.eu/environment/water/blueprint/index_en.htm.

⁴⁷ Smernica 85/337/EHS.

⁴⁸ <http://www.fao.org/news/story/en/item/89277/icode/>.

⁴⁹ <http://www.ifpri.org/blog/economics-land-degradation>.

⁵⁰ Bulharsko, Cyprus, Grécko, Maďarsko, Taliansko, Lotyšsko, Malta, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Španielsko vyhlásili, že boli postihnuté dezertifikáciou podľa Dohovoru OSN na boj proti dezertifikácii.